

SİGORTACILIĞIN İKTİSADİ ÖNEMİ

Doç. Dr. Akar ÖÇAL

I

1. Sigortacılık muhtelif yönlerden büyük önem taşıyan bir faaliyet branşıdır. Gerçekten, sigorta her şeyden önce bir emniyet vasıtasıdır ⁽¹⁾; zira bu sayede mallar emniyet altına alınmış, yaptırılacak bir hayat veya kaza sigortası, vakitsiz ölüm halinde geride kalan aile fertlerini malî bakımdan rahatlığa kavuşturmuş olur ⁽²⁾. Sonra, sigorta bir tasarruf unsuru olduğundan ⁽³⁾, para biriktirmek imkânını yaratır. Sigortanın, sigorta ettirenler bakımından taşıdığı büyük önem yanında, ülke ekonomisi bakımından haiz olduğu önem de gerçekten büyüktür. Sigorta şirketleri anonim şirket ya da karşılıklı sigorta şirketleri şeklinde kurulacaklarından (Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanun : 2/I, 60/1), nispeten büyük sayılabilecek sermayenin bir araya gelmesine sebep olurlar. Sigorta Şirketlerinin iktisadî bakımdan haiz olduğu asıl önem, sermaye birikmelerine vasıta olmalarına ve yatırımlarına dayanmaktadır. Gerçekten, sigorta şirketleri yapmağa mecbur oldukları çeşitli yatırımlar sayesinde, millî ekonomi üzerinde tesirli olabilmekte ⁽⁴⁾ ve dolayısıyla istihsal imkânlarını arttırmak-

(1) A. BOZER: Sigorta Hukuku, Ankara 1965, s. 6; R. KENDER: Türk Hukukunda Devletin Sigorta Şirketlerini Murakabesi, İstanbul 1968, s. 3.

(2) «Sigortanın Önemi», Sigortacılık Bülteni, 1965/I, s. 6.

(3) BOZER, s. 6; KENDER, s. 4.

(4) Bu husus için bkz, BOZER, s. 7; V. F. SAVAŞ : «Sermaye Piyasasının Kurulmasında Banka ve Sigorta Şirketlerinin Rolü», III. üncü

tadırlar (5). Sigortaların taşıdıkları bu önemi göz önünde tutan kanun koyucu, söz konusu şirketleri başıboş bırakmamış, onların faaliyetlerini sıkı bir kontrole tabi kılmıştır (6) (7).

2. Bu incelememizde, sigorta şirketlerinin özellikle yatırımları üzerinde duracak; önce bunlara ilişkin kanun hükümlerine temas edecek, sonra da elde edebildiğimiz rakamlara dayanarak, sigortacılığın Türkiye için taşıdığı önemi belirtmeğe çalışacağız.

II

1. Ticaret Kanunumuzun 12/I, 9. maddesi, sosyal sigortalar hariç olmak üzere, sigortacılık işlemleri ile uğraşmak üzere kurulan müesseseleri ticarî işletme sayıyorsa da, bu türlü işletmeler, SŞMHK 2/I. maddesindeki hüküm sebebiyle, ya anonim şirket ya da karşılıklı sigorta şirketleri (8) şeklinde organize edilebileceklerdir (9). TK. 272. maddesi, hususî kanunlarda aksine hüküm olmadıkça, anonim şirket sermayesinin beşyüz bin liradan aşağı olamayacağını kapsadığından, SŞMHK., bu türlü şirketlerin özelliklerini göz önünde tutarak, sigorta işleriyle uğraşacak anonim şirketlerin sermayelerinin, tamamı ödenmiş olmak üzere (10), asgarî bir milyon lira olacağını öngörmüş, fakat karşılıklı sigorta şirketleri için

Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1964, s. 63 vd; İ. AKAT : Türkiyede Teknik ve Ekonomik Veçheleri İle Reasürans, İzmir 1965, s. 78-79; A. AYBAR : «Sigorta Politikası», BATİDER, 1970, C. V. S. 3, s. 588-589.

(5) E. HİRŞ : Ticaret Hukuku Dersleri, 3. Basım, İstanbul, 1948, s. 860.

(6) BOZER, s. 38; KENDER, s. 4.

(7) 1970 yılı programında sigorta sistemiyle ilgili tedbirler olarak şunlar öngörülmektedir : «(a) Sigorta sisteminin gelişmesini sağlayacak tedbirlerin tespit ve uygulanmasını sağlamak amacıyla ilgili bakanlık ve sigorta şirketlerinin katılacakları bir genel politika komitesi ve bu komiteye bağlı teknik çalışma grubunun 1970 yılında faaliyete geçmesi sağlanacaktır. (b) Sigorta Murakabe Kanununun günün şartlarına uydurulmasıyla ilgili çalışmalar program döneminde tamamlanarak tasarının kanunlaşması sağlanacaktır. (c) Mevcut tarifelerin yeniden düzenlenmesi çalışmaları yıl içinde tamamlanacaktır.

(8) Bu türlü şirketler hakkında özlü bilgi için bkz. KENDER, s. 42 vd.

(9) SŞMHK. 2/I. maddesindeki hüküm sebebiyle, limited şirketlerin sigortacılık yapamayacağına dair olan TK. 503/III. maddesinin bir önemi kalmamıştır: bkz. KENDER, s. 38, dipnot 7.

(10) Bu husus için bkz. KENDER, s. 41.

buna benzer bir hüküm getirmemiştir ⁽¹¹⁾. Öte yandan SŞMHK, münhasıran ⁽¹²⁾ reasürans işleriyle uğraşacak şirketlerin, Türkiye'de faaliyette bulunabilmeleri için, anonim şirket halinde kurulmuş olmalarını ve asgarî bir milyon lira ödenmiş sermayeye malik bulunmalarını âmidir (Md: 40/I).

2. Kanun koyucu, sigortalıların menfaatlarının korunması bakımından, sigorta fonlarının hangi nevi yatırımlara tahsis edilebileceğini de tayin etmiş bulunmaktadır ⁽¹³⁾. Bu şekildeki davranışın amacı, fonların muhafazasını ve muayyen bir gelir elde edilmesini sağlamaktır ⁽¹⁴⁾. Gerçekten, SŞMHK. 12/I. maddesi, sigorta şirketlerinin yapacakları sigorta akitleri dolayısıyla, sigortalılarına biri sabit diğeri mütehavvil iki nevi teminat göstermeğe mecbur olduklarını hükme bağladığı gibi, 15. maddesi de sabit ve mütedavil teminat akçelerinin yatırılabilceği kıymetleri saymaktadır. Bu sonuncu madde hükmüne göre, sabit ve mütehavvil teminat akçeleri ancak Türk lirası olarak nakden millî bankalardan birine; devlet iç veya dış istikraz tahvilleriyle amortisman ve kredi sandığı tahvillerine; sermayesi tamamen veya kısmen devlete ait teşekküllerle, belediyelerin ve Ticaret Bakanlığının tespit ve kabul edeceği şekil ve miktarda Türk şirketlerinin borsada kote edilmiş olan tahvilleriyle hisse senetlerine; Türkiye'deki gayrimenkullere yatırılabilir yahut da gayrimenkullerin muhammen satış kıymetlerinin yüzde ellisini aşmamak üzere ipotek mukabili istikraz işlerinde kullanılabilir. SŞMHK. 60/II. maddesi, reasürans şirketlerinin de sabit teminat akçesi tesis etmekle mükellef olduklarını ve aynı maddenin I. fıkrası da, söz konusu şirketlerin 3. madde hükümlerine tabi bulunduğunu ifade ettiğinden, bu gibi şirketlerin de sabit teminat akçelerini 15. maddede öngörülen yerlere yatırmaları gerekir.

III

Buraya kadar verilen izahattan sonra, şimdi, temin edebildiğimiz rakamlardan yararlanarak, Türk sigortacılığının gelişmesi-

(11) Bu husus için bkz. KENDER, s. 45.

(12) Bu husus için bkz. KENDER, s. 45.

(13) KENDER, s. 50.

(14) KENDER, s. 50.

ne bir göz atabiliriz (15) :

1. Tablo : I'de de görüldüğü gibi, ülkemizde, 1969 yılı itibariyle, 43 sigorta şirketi faaliyet göstermekte olup, bunlardan ikisi reasürans şirkettir. Rakamlar, son altı yılda, sigorta şirketleri sayısında büyük bir değişme olmadığını göstermektedir. Gerçekten, 1964 yılında 41 olan sigorta şirketi sayısı, 1969'da 43'e yükselmiştir.

2. 1969 itibariyle Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin sermayeleri toplamı, 54.547.207 liradır. Bu miktar, 1964 yılı ile karşılaştırılırsa, % 50'den fazla bir artışın gerçekleşmiş olduğunu ifade eder. Gerçekten, Tablo : II'de de açıkça görüldüğü gibi, 1966, 1967 ve 1969 yılları hariç bırakılırsa, sermaye miktarında bir artışın bulunduğu göze çarpmaktadır. Bu artış, 1968'de bariz bir durum almıştır. 1969'da ise, 1968'e nazaran bir değişme olmamıştır.

3. Sermayedeki artışa paralel olarak yedek akçe ve teknik ihtiyatlarda da büyük bir yükselme vardır (Tablo : III).

4. Sigorta şirketlerinin kârlarında da devamlı bir artış müşahade edilmektedir (Tablo : IV). Kâra ve sermayeye ilişkin tabloların mukayesesi şunu ifade etmektedir ki, sigorta şirketlerinin rantabilitesi hayli yüksektir (1960 itibariyle 54.547.207 liralık sermaye, 44.738.285 liralık kâr sağlamıştır). Yalnız şunu unutmamak gerekir ki, kârın fazlalığında, miktarı epeyce yüksek olan yedek akçelerin (Tablo : III), gayrimenkullerin (Tablo : VI) ve hisse senedi ve tahvillerin de (Tablo : V) büyük rolü vardır.

5. Tablo : V'deki rakamlardan da açıkça görüleceği gibi, sigorta şirketlerinin sahibi oldukları hisse senedi ve tahvil miktarı

(15) Bu husus için bkz. T. B. SESYILMAZ : «Sigortacılığımızdaki Gelişmelere Toplu Bir Bakış» TİG. 1970, No: 867, s. 4; 868, s. 4; 869, s. 4; 870, s. 4; T. B. SESYILMAZ : «Sigortacılığımızda Son Gelişmeler» TİG. 1967, No: 727, s. 4; 728, s. 4; 729, s. 4; 730, s. 4; T. G. URAS : Mükerrer Sigorta İnhisarı Sorunu DPT : 795-İPD : 276, Ankara 1969; V. BAYDAR : Türkiyede Reasürans İnhisarı, İstanbul, 1965; İ. AKAT : Türkiyede Teknik ve Ekonomik Veçheleri İle Reasürans, İzmir, 1965; M. AKTAŞ : «Sigortacılığımızda Önemli Gelişme», Cumhuriyet, 14 Ekim 1969. Mukayese için bkz. M. AKTAŞ : Pakistan Sigortacılığı, İstanbul, 1970; C. AKATLI : İsviçre Sigortacılığına Genel Bir Bakış, İstanbul, 1968.

hiç de küçümsenemeyecek bir seviyeye ulaşmıştır. Bu husus, Türk ekonomisi için gerçekten memnuniyet vericidir.

6. Sigorta şirketlerinin gayrimenkullere yaptığı yatırımların miktarı ise (Tablo : VI), hisse senedi ve tahvillere yatırılan meblâğların yanında nispeten düşüktür. Bu durum, ekonomik bakımdan, olumlu bir sonuç doğurur; zira hisse senedi ve tahvillere yapılan yatırımlar, ekonomik hayatın canlanmasına, kalkınmanın gerçekleşmesine hizmet eder.

7. Sigorta şirketlerince hayat poliçeleri ve ipotek karşılığı olarak yapılan ikrazlar da devamlı artış kaydetmektedir (Tablo : VII). Rakamların tetkiki sonucu olarak şu gerçek ortaya çıkmaktadır ki, bugün sigorta şirketleri, paraya ihtiyacı olanların bu taleplerini kısmen de olsa karşılayabilmek için çaba sarfetmektedirler.

8. Nihayet, sigorta şirketlerinin prim istihsal durumları devamlı gelişme göstermektedir (Tablo : VIII). 1969 yılı itibarıyla sigorta şirketlerinin tahsil ettikleri prim 482.815.521 liraya ulaşmış bulunmaktadır.

IV.

Sigorta şirketlerinin faaliyetlerine ilişkin rakamların incelenmesi sonucunda şu gerçek ortaya çıkmaktadır ki, söz konusu şirketler, Türkiye ekonomisi içinde önemli bir yer işgal etmektedir. Bu önem, sigorta şirketlerinin birer işyeri olmasına dayandığı gibi, sermaye piyasasının canlılık kazanmasına yardım etmelerinden de ileri gelmektedir.

TABLO : I

TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNAN SİGORTA ŞİRKETLERİNİN SAYISI

	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Sigorta Şirketlerinin Sayısı . . . :	39	38	40	40	41	41
Reasürans Şirketlerinin Sayısı :	2	2	2	2	2	2
T o p l a m :	41	40	42	42	43	43

KAYNAK : Ticaret Bakanlığı Sigorta Murakabe Kurulu tarafından yayımlanan «Türkiyede Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor» un 1964-1969 yıllarına ilişkin sayılarındaki rakamlardan yararlanarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

TABLO : II

TÜRKİYE FAALİYETTE BULUNAN SİGORTA ŞİRKETLERİNİN SERMAYE DURUMLARI
(Türk Lirası olarak)

	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Sigorta Şirketleri :	33.050.955	32.177.128	44.530.849	44.426.384	51.575.558	51.547.207
Reasürans Şirketleri :	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
T o p l a m :	36.050.955	35.177.128	47.530.849	47.426.384	54.575.558	54.547.207

KAYNAK : Ticaret Bakanlığı Sigorta Murakabe Kurulu tarafından yayımlanan «Türkiyede Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor» un 1964-1969 yıllarına ilişkin sayılarındaki rakamlardan yararlanarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

TABLO : III

TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNAN SİGORTA ŞİRKETLERİNİN YEDEK AKÇELERİ VE TEKNİK İHTİYATLARI

(Türk Lirası olarak)

	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Sigorta Şirketleri :	205.633.692	208.552.171	240.203.838	276.214.704	315.732.918	360.761.662
Reasürans Şirketleri :	75.082.868	77.348.294	81.695.466	90.054.240	104.221.866	126.525.400
T o p l a m :	280.716.560	285.900.465	321.899.304	366.268.944	419.954.784	487.287.062

KAYNAK : Ticaret Bakanlığı Sigorta Murakabe Kurulu tarafından yayımlanan «Türkiyede Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor» un 1964-1969 yıllarına ilişkin sayılarındaki rakamlardan yararlanarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

TABLO : IV

TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNAN SİGORTA ŞİRKETLERİNİN KÂR DURUMLARI
(Türk Lirası olarak)

	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Sigorta Şirketleri :	20.432.040	23.580.229	27.818.385	27.736.039	33.532.287	38.303.890
Reasürans Şirketleri :	4.071.728	4.170.336	4.418.855	4.640.065	5.728.970	6.434.395
T o p l a m :	24.503.768	27.750.565	32.237.240	32.376.104	39.261.257	44.738.285

KAYNAK : Ticaret Bakanlığı Sigorta Murakabe Kurulu tarafından yayımlanan «Türkiyede Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor» un 1964-1969 yıllarına ilişkin sayılarındaki rakamlardan yararlanarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

TABLO : V

TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNAN SİGORTA ŞİRKETLERİNİN SAHİP OLDUKLARI HİSSE
SENETLER VE TAHVİLLER

(Türk Lirası olarak)

	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Sigorta Şirketleri :	102.452.844	108.348.199	126.632.883	148.810.553	168.747.495	192.564.232
Reasürans Şirketleri :	47.734.680	47.732.233	49.786.188	50.821.843	50.431.026	51.264.995
T o p l a m :	150.187.524	156.080.432	176.419.071	199.632.396	219.178.521	243.829.227

KAYNAK : Ticaret Bakanlığı Sigorta Murakabe Kurulu tarafından yayımlanan «Türkiyede Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor» un 1964-1969 yıllarına ilişkin sayılarındaki rakamlardan yararlanarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

TABLO : VI

**TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNAN SİGORTA ŞİRKETLERİNİN SAHİP
OLDUKLARI GAYRİMENKULLER**

(Türk Lirası olarak)

	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Sigorta Şirketleri :	8.413.546	32.975.653	33.864.550	38.396.176	48.048.389	62.135.379
Reasürans Şirketleri :	100.892	5.330.070	5.334.071	6.086.171	6.001.237	6.049.038
T o p l a m :	8.514.438	38.305.723	39.198.621	44.482.347	54.049.626	68.184.417

KAYNAK : Ticaret Bakanlığı Sigorta Murakabe Kurulu tarafından yayımlanan «Türkiyede Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor» un 1964-1969 yıllarına ilişkin sayılarındaki rakamlardan yararlanarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

TABLO : VII

TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNAN SİGORTA ŞİRKETLERİNCE YAPILAN İKRAZLAR
(Hayat Poliçeleri Üzerine ve İpotek Karşılığı)
(Türk Lirası olarak)

	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Sigorta Şirketleri :	28.077.507	30.964.370	31.012.777	32.101.305	35.772.131	39.721.393
Reasürans Şirketleri :	11.896.403	12.190.806	13.715.565	17.288.160	17.487.830	22.415.915
T o p l a m :	39.973.910	43.155.176	44.728.342	49.389.465	53.259.961	62.137.308

KAYNAK : Ticaret Bakanlığı Sigorta Murakabe Kurulu tarafından yayımlanan «Türkiyede Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor» un 1964-1969 yıllarına ilişkin sayılarındaki rakamlardan yararlanarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

TABLO : VIII

TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNAN SİGORTA ŞİRKETLERİNİN PRİM İSTİHSAL DURUMLARI
(Türk Lirası olarak)

	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Sigorta Şirketleri :	249.715.267	265.023.298	309.468.112	362.630.253	420.489.124	482.815.521
Reasürans Şirketleri :	71.287.884	75.373.397	86.145.896	99.525.054	115.764.735	134.915.333

KAYNAK : Ticaret Bakanlığı Sigorta Murakabe Kurulu tarafından yayımlanan «Türkiyede Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor» un 1964-1969 yıllarına ilişkin sayılarındaki rakamlardan yararlanarak tarafımızdan düzenlenmiştir.